

Nr 328.

Av herr **Asplund m. fl.**, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

I sin utredning rörande jordbrukets läge i Norrland samt den norrländska jordbrukarbefolkningens ekonomiska ställning och därav påkallade åtgärder anför statens jordbruksnämnd bland annat:

»Av den verkställda utredningen synes framgå, att utkomstmöjligheterna för jordbrukarbefolkningen i allmänhet vore sämre i Norrland än i landet i övrigt. Den norrländska landsbefolkningen levde som regel under torftiga förhållanden. Ett bistånd i olika former från det allmännas sida syntes erforderligt för att jordbrukarbefolkningen i Norrland skulle kunna erhålla en tryggad, skälig levnadsstandard. Därest man avsåge att genom medverkan av staten inom en nära framtid förbättra utkomstmöjligheterna för jordbrukarebefolkningen i Norrland, torde man, såvitt framginge av den undersökning, som av nämnden kunnat verkställas, i huvudsak vara hänvisad till åtgärder för att stödja jordbruket. Statens medverkan härvid syntes i första hand böra bestå i att främja vidtagandet av sådana åtgärder, som vore ägnade att åstadkomma en *varaktig* förbättring av det norrländska jordbrukets lönsamhet. Det syntes emellertid i nuvarande läge av vikt, att *jämväl åtgärder* vidtoges, som endast avsåge att *söka åvägabringa en omedelbar förbättring av lönsamheten*. Sistberörda mera *tillfälliga* åtgärder borde begränsas att avse ingripanden i prisreglerande syfte. De bleve sålunda att betrakta som en utbyggnad eller modifikation av de stödanordningar, som under senare år vidtagits beträffande Sveriges jordbruk i allmänhet. *Vid utformningen av de särskilda stödåtgärderna för Norrlands jordbruk borde vidare beaktas de stora olikheter i skilda hänseenden, som rådde i olika områden av landsdelen.*»

Bland åtgärder för mera *varaktig* förbättring av jordbrukets lönsamhet i Norrland har nämnden hemställt att Kungl. Maj:t måtte taga i övervägande vissa åtgärder i syfte att skapa större säkerhet mot en fortsatt, alltför långt driven eller eljes olämplig jorddelning ävensom åtgärder för att, i avvaktan på slutförande av pågående utredning rörande jordanskaffningsverksamheten, bereda nyodlingen i Norrland och den särskilda jordanskaffningsverksamhet, som bedrivs i övre Norrland, ett effektivt stöd. Denna hemställan torde emellertid i detta sammanhang ej böra upptagas till behandling.»

Bland åtgärder, som endast avsåge att åstadkomma en *omedelbar förbättring av jordbrukets lönsamhet i Norrland*, föreslår nämnden vissa jämk-

ningar i *fodermedelsregleringen*. I syfte att stimulera till utökad foderproduktion i Norrland samt skapa gynnsammare avsättningsmöjligheter för inhemskt hö ifrågasatte nämnden sålunda, att införselavgift uttoges å hö. Avgiftens belopp syntes f. n. kunna bestämmas till 2 öre för kilogram. Nämnden föreslår vidare, att gällande anordning med fraktbidrag vid transport av foderhavre till vissa delar av Norrland samt Kopparbergs och Värmlands län bibehölles samt utvidgades att omfatta all havre, som försändes till berörda områden. Ävenledes föresloge nämnden, att bidrag skulle utbetalas vid införsel av oljekakor och majs till Norrbottens och Västerbottens län. Bidraget har ansetts böra utgå med 2 öre för kilogram, om varan införes till Norrbottens län, och med 1 öre för kilogram, om den införes till Västerbottens län, dock högst med belopp, motsvarande införselavgift eller skatt.

Mot nämndens förslag till importavgift av 2 öre per kilogram hö för stöd-jande av det norrländska jordbruket ha ledamöterna herrar Björnsson och Holmberg, med instämmande av suppleanten herr Molander, anført, att huvudskälet för detta förslag syntes vara, att vissa jordbrukare behövde sälja hö och borde tillförsäkras skäligt pris för detsamma. Enligt reservanternas mening hade jordbrukarna möjlighet att *realisera sin höskörd* i form av animalisk produktion, *framför allt mjölk*. Det norrländska jordbruket kunde icke i längden höjas därigenom, att man sökte inrikta detsamma mot produktion av hö för avsalu. Vad som emellertid torde vara oomtvistligt vore, att importavgiften belastade alla de många småbrukare, vilka icke själva producerade tillräckligt med hö för utfodring av sina djur. Nämndens förslag att införa hötull för Norrland syntes dessutom stå i en svår-förklarlig motsats till dess förslag att genom fraktlindring och avgiftsreduktioner hålla nere priset på de flesta andra fodermedel än just hö. Reservanterna ansåge därför, att hö alltjämt borde få införas avgiftsfritt.

I fråga om en annan nödvändig förutsättning för bringande av åkerjorden i nödig kultur, nämligen att densamma tillföres *gödselmedel* av olika slag i tillräcklig grad, uttalar nämnden följande:

»Enligt vad utredningen givit vid handen är förekomsten av ordnade gödselstäder i flera av länen i Norrland ringa. (I 0/0 av antalet brukningsdelar är antalet ordnade gödselstäder inom Gävleborgs län 9.1 0/0, Väster-norrlands 13.0 0/0, Jämtlands 16.7 0/0, Västerbottens 22.4 0/0 och inom Norrbottens län 12.2 0/0.) Eftersom kapitalknappheten bland jordbrukarna där-städes är ganska framträdande, är det helt naturligt, att man gärna drager sig för utgifter av här ifrågavarande slag. Genom beslut av 1918 års riksdag inrättades den s. k. *gödselvårdslånefonden*. Hushållningssällskap kunna från sagda fond erhålla lån för att i sin ordning utlämna lån för utförande av ändamålsenliga gödselstäder samt sådana anordningar inom vederbörande djurstallar, som betingas av en rationell gödselvård. Vidare har riksdagen under de senaste åren anvisat anslag för bidrag till gödselvårdsanläggningar. För budgetåret 1936/1937 uppgår anslaget till 350,000 kronor. Bestämmelser rörande utbetalande av dylika bidrag finnas intagna i kungö-

relsen nr 435/1933, ändrad genom kungörelserna nr 189/1934 och 119/1936. Statsbidraget må utgå med belopp, motsvarande högst 25 % av den beräknade kostnaden för den med bidraget avsedda anläggningen, och får ej överstiga 200 kronor. Sammanlagda beloppet av för anläggningen beviljade statsbidrag samt lån av statsmedel får ej överstiga 2,000 kronor och ej heller utgöra mer än 75 % av nyssnämnda kostnad. *Vad angår norrlandslänen hava dessa statsbidrag till gödselvårdsanläggningar varit vida mer efterfrågade än gödselvärdslänen, och efterfrågan har icke kunnat på långt när tillgodoses.»*

»Även om gödselvärderna i Norrland förbättras och den naturliga gödseln kommer till användning på ett mer ändamålsenligt sätt erfordras likväl för ett rationellt tillgodogörande av jordens produktionsförmåga att jorden tillföres *konstgödsel*. Av den förebragta utredningen framgår, att som regel användningen av konstgödsel i Norrland med hänsyn till beskaffenheten hos där befintliga jordar icke är tillfyllest. Visserligen användes såväl fosfat som kalialter genomsnittligt per arealenhet i ungefär samma utsträckning som i riket i övrigt. *Behovet av dessa konstgödselmedel är emellertid betydligt större i Norrland, särskilt å dess myrodlingar, än i jordbruksbygderna i södra och mellersta Sverige.* Vid en tillfredsställande användning av den naturliga gödseln och med hänsyn till växtodlingens karaktär i Norrland är kvävebehovet däremot icke så stort där som annorstädes. Det oavsett måste även användningen av kvävegödselmedel anses vara för ringa. Som utredningen givit vid handen, är det vidare ofta så, att den naturliga gödseln tillföres jorden endast en gång i växtföljden, varigenom ur densamma utvinnes betydligt mindre, än som eljest kunnat ske. För närvarande säljas kaligödselmedel banfritt alla större hamnar till ett och samma pris bortsett från hamnar norr om Härnösand, där ett tillägg utgår med 30 öre för deciton. Kvävegödselmedel sådana som svavelsyrad ammoniak, kalksalpeter och chilesalpeter försäljas också till enhetliga priser banfritt tariffhamn. Vidare levereras superfosfat banfritt alla större hamnar (tariffhamnar) till priser, som med 70—130 öre för deciton överstiga priset banfritt fabriken. För vissa andra konstgödselmedel har man att räkna med en del frakttillägg, som dock i allmänhet äro rätt obetydliga. Då konstgödseln dessutom som regel importerats till och upplägges i de större hamnarna om höstarna, är det tydligt, att priserna i hamnstäderna äro ganska ensartade. Däremot har man att räkna med kostnaderna vid transport från hamnstäderna. På grund av att de norrländska jordbrukarna i regel utgöras av småbrukare, som endast kunna företaga inköp i små partier, bliva dessa kostnader ofta betydande.»

Under rubriken d) Ytterligare åtgärder för främjande av jordbruksproduktionen anför vidare jordbruksnämnden (se sid. 97 i utredningen):

»Den i det föregående lämnade redogörelsen utvisar, att betydande bidrag sedan länge utgått för främjande av jordbruksproduktionen *i hela landet*. Av dessa bidrag har emellertid i förhållande till jordbrukarbefolkningens storlek en jämförelsevis *liten del kommit till användning i Norrland*. Detta torde

främst hava berott på att det norrländska jordbruket tidigare endast i ringa grad framträtt som en självständig näringsgren. Härutinnan har emellertid en förändring skett under senare år. Det synes skäligt, att i fortsättningen skälig hänsyn tages härtill vid avvägning och fördelning av anslag för jordbruksproduktionens befrämjande i riket» (samt vidare å sid. 99):

»Så kan t. ex. med hänsyn till att kostnaderna för transporter, material m. m. äro högre i Norrland än i övriga delar av landet ifrågasättas, att de bidrag, som i produktionsbefrämjande syfte på jordbrukets område utgå till de enskilda jordbrukarna, tillmätas något högre i norra Sverige än i landet i övrigt. Detta gäller särskilt de bidrag, som utgå vid täckdikning och vid anordnande av gödselstäder. Starka skäl tala sålunda för att dessa bidrag i Norrland utgå med större andel av anläggningskostnaden än i övriga Sverige. Detsamma torde måhända gälla även nyodlingsbidragen.»

i sitt yttrande den 10 mars 1937 över statens jordbruksnämnds utredning rörande jordbrukets läge i Norrland anför Norrbottens läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott bl. a. följande:

»Angående *gödselvårdsbidragen* erinras om, att dessa sedan föregående år begränsats till högst 200 kr. (se Svensk förf.-saml. nr 119/1936). Detta är en försämring av tidigare hjälp på detta område. Gödselvårdens förbättrande är av avgörande betydelse för bruttoskördarnas storlek och sålunda ett grundvillkor för ekonomins förbättrande vid jordbruket. *En höjning av statsbidraget till gödselstäder till 35 à 40 % av anläggningskostnaden måste därför betraktas som en synnerligen välbetänkt åtgärd.* Ty ökad skuldsättning, även om den avser en högst vällovlig förbättring, är en högst betänkelig sak med nuvarande ekonomiska läge för det norrbottniska jordbruket. Emellertid påkallar en sådan åtgärd anslaget för ändamålet höjande, då redan nu många flera ansökningar ligga inne än som kunna erhålla bidrag, samt ovannämnda bidragsbegränsnings borttagande.»

»*Konstgödsel* är oundgänglig för åstadkommande av tillfredsställande bruttoskördar vid odlingen i Norrbotten. Om kalken kan delvis sägas detsamma. Allt som kan göras till förbilligande av dessa hjälpmedel i detta på stora avstånd rika land, bör göras.»

I sin skrivelse till Konungen av den 12 sislidne mars i anledning av den utredning rörande jordbrukets läge i Norrland, som framlagts av statens jordbruksnämnd, ansluter sig styrelsen för Norrbottens läns producentförening (se bilaga 1 till denna motion) till flertalet av de särskilda förslag till stödåtgärder, som framlagts av nämnden, men framställer yrkanden på ytterligare sådana, nämligen förutom en ytterligare förbättring av mjölkregleringen för Norrbotten, vilket faller utom ramen för denna motion, bildande av en rationaliseringsfond för det norrbottniska jordbruket med användning i första hand till *förbilligande av konstgödsel* för länets jordbruk. Som motivering härför anför styrelsen bl. a. följande:

»Vår mjölkproduktion måste — såsom även jordbruksnämnden framhållit — väsentligen baseras på hemmaproducerade fodermedel, framför allt på kulturbeten och tidigt bärgat vallhö, men för framställning av dessa behöves

konstgödsel och åter konstgödsel. Och detta behov ökas i samma mån som avkastningen från de naturliga ängarna minskas — ängen upphör att vara 'åkerns moder'.»

»Kraftiga åtgärder för förbilligande av konstgödsel synas oss vara en utväg för stödjande av det norrbottniska jordbruket, som öppnar helt andra perspektiv än fallet är med någon ringa nedsättning i priset på vissa kraftfodermedel. Även det erbjudandet bör ock naturligtvis med tacksamhet mottagas, men åtgärden är icke tillfyllest för den uppgift, det här gäller att tillgodose.»

»Rörande förenämnda sätt att genom förbilligande av konstgödsel bidraga till rationalisering av växtkulturen och jordbruket ha vi här i Norrbotten vunnit mycket goda erfarenheter inom våra lappmarkssocknar. Alla socknar i Norrbottens lappmark hava som bekant stora skogsallmänningar och fonderade skogsmedel tillsammans på ett belopp av bortåt nio miljoner kronor. Dessa fonder hava under en följd av år disponerat en del av fondernas avkastning till förbilligande av konstgödsel för fondernas medlemmar och detta med utmärkt gott resultat.»

»För belysande härav må här meddelas upplysningar rörande resultatet inom Gällivare socken. Inom denna socken var arealen odlad jord vid jordbruksräkningen år 1919 endast 722 har. Vid jordbruksräkningen 1927 var den uppe i 1,264 har för att vid jordbruksräkningen år 1932 ha gått upp till 1,946 har. Sålunda en rekordartad utveckling. Den innebär faktiskt omläggning av jordbrukets foderproduktion från naturliga ängar till odlad jord. Det för omläggningen erforderliga odlingsarbetet har finansierats dels med statens nyodlingsbidrag, dels med bidrag från allmänningsskatten och dels — och icke minst — med de medel, som staten ställt till förfogande för nyodlingsändamål i samband med strängsindragningen i vissa lappmarkssocknar.»

»Men den storartade nyodlingen har icke åtföljts av motsvarande ökning i socknens kreatursbestånd; snarare har detta gått ned än ökats. Antalet kor var:

år 1918 2,924 st.   år 1927 2,862 st.   år 1932 2,874 st.»

»Man har sökt rationalisera driften; övergivit en stor del av de utvuxna naturliga ängarna och utvidgat odlingen av foderväxter på odlad jord. Och resultatet av dessa sanerings- och rationaliseringsåtgärder är mycket påtagligt och gott.»

»Under det att bonden förut höll på med höbärgningen från mitten av juli ofta så länge marken var snöbar och en skriande foderbrist gjorde sig gällande praktiskt taget varje vår, avbärgar bonden numera sina vallar med tillhjälp av sin häst och sin slättermaskin på några veckor och kan sedan använda tiden för annat arbete. Därtill får han nu skörd varje år. Den är icke i samma mån som förut beroende av väder och vind under bärgningstiden. Och som ytterligare belägg för att resultatet är gott kan meddelas, att Hakkas och omgivande byar numera leverera över 1,000 kg. mjölk per dag till malmfälten.»

»Att märka är dock, att detta goda resultat icke vunnits endast genom ut-

vidgning av den odlade arealen — utan en lika viktig faktor som odlingsbidragen varit, utgör det bidrag, som allmänningsskatten berett sina medlemmar för förbilligande av konstgödningsmedel. Fonden har för detta ändamål lämnat bidrag med 25—45 % av priset vid närmaste järnvägsstation. Utan detta bidrag skulle Gällivarebönderna *aldrig* förmått bringa sina nyodlingar i hävd. Gällivare hushållsgille, som fungerar som organ för allmänningens avkomstmedels disponerande för jordbrukets upphjälpande, köper årligen stora mängder konstgödsel för socknens jordbruk.» (Jämför vandringsrättare S. P. Josefssons redogörelse, bilaga 2!)

»För inköp av konstgödselmedel användes endast viss del av fondens årliga avkastning. Gällivare allmänningsskatt har dock vid sidan av stödet för konstgödselköpet disponerat en del medel av fondens kapital för understödande av ombyggnad av ladugårdar och för anläggning av gödselhus.»

»Tilläggas må, att *Pajala pastorats allmänningsskatt* disponerat medel förutom för ovan angivna uppgifter, dels för anläggande av andelsmejerier i Pajala och Tarendö och dels beviljat bidrag för inköp av traktorer för jordbruksändamål.»

»Allt som allt synes den av allmänningsskattorna icke blott i Gällivare utan i alla lappmarkssocknar i samförstånd och samarbete med staten, länsstyrelsen och hushållningssällskapet tillämpade metoden för sanering av jordbruket och de ekonomiska förhållandena inom våra lappmarker hava givit så goda resultat, att metoden synes vara värd att göras till föremål för närmare studium av statsmakterna. Den har faktiskt på många håll resulterat i en mycket påtaglig förbättring i befolkningens ekonomiska ställning och höjt dess levnadsstandard avsevärt.»

»Resultatet är så gott, att det synes böra tagas i allvarligt övervägande att lägga samma metod både i princip och tillämpning till grund för programmet för sanering av landsbygdens förhållanden i hela länet.»

»För att bringa jordbruksbefolkningen inom länet omedelbar hjälp synes i första hand den av allmänningsskattorna tillämpade metoden för förbilligande av konstgödsel böra bringas i tillämpning i hela länet. Frågan om Gällivareprogrammets tillämpning i övrigt finge bero på ytterligare överväganden. Genom en sådan åtgärd skulle vi sannolikt kunna höja skörden från vår odlade jord med 10—15 % — kanske 20 %, vilket skulle öka befolkningens inkomster med mycket betydande belopp. Det förhåller sig nämligen så, att en mycket avsevärd del av vår odlade jord befinner sig — bl. a. beroende på brist på nödigt rörelsekapital — i ganska låg hävd. Dess avkastning skulle kunna höjas betydligt genom tillförsel av nödiga mängder växtnäring i form av konstgödsel. Svårigheten att skaffa sådana motverkar för övrigt i hög grad även nyodlingsintresset.»

»För rabatterning av så betydande kvantiteter konstgödsel, som det här bleve fråga om, skulle det emellertid erfordras mycket betydande penningresurser. Och det blir då fråga om, huru planen — ifall den eljest vid närmare övervägande befinnes värd beaktande — skall kunna finansieras. Inom länets kustland finnas inga allmänningsskatter, och genom jordens sön-

derdelning i småbruk — på många håll i hushållsbruk — har den hemmanen tilldelade skogen sönderdelats så, att den icke i regel lämnar nämnvärt stöd för jordbruket eller för innehavarens utkomst.»

»Vidare är det uppenbart, att jordbruksregleringsfondens medel icke böra härvid komma i fråga. I stället synes det böra tagas i övervägande, att planen skulle finansieras genom avstående av en viss avgift för jordbrukets rationalisering av de stora belopp samhället årligen tar in från de råvaror, skogsprodukter och framför allt för den järnmalm, som exporterats från länet. Jordbruksnämnden synes också ha varit inne på liknande tankegång, ehuru den icke framkommit med positivt förslag i detta avseende. Nämnden summerar nämligen 'allmänna synpunkter' i avdelningen om förslag till saneringsåtgärder på följande sätt: 'I det föregående berörda förhållanden äro givetvis anmärkningsvärda med hänsyn till den betydelse för Sveriges ekonomiska välbefinnande, som Norrlands naturtillgångar och därpå grundade industrier hava. Högst avsevärda belopp tillföras sålunda landet genom ifrågavarande industrier. Det synes därför rimligt, att statsmakterna söka vidtaga sådana åtgärder, att befolkningen i sagda landsdel sättes i tillfälle att uppehålla en skäligen levnadsstandard. Självfallet är det därvid av vikt, bland annat, att åtgärderna erhålla en sådan utformning, att verksamheten för den norrländska exportindustrien och därigenom nyttiggörandet av berörda naturtillgångar icke försvåras.'»

»Vi finna det icke vara möjligt eller nödigt i frågans nuvarande läge att gå in på några detaljer rörande sättet för medlens uttagande av samhällets råvaruinkomster. Vi hava härmed endast velat framhäva principen och föreslå ett sätt, som skulle kunna användas för att så att säga kompensera de ogynnsammare naturliga betingelserna för jordbruket inom länet d. v. s. förbilliga jordbruksproduktionen så, att jordbruksdriften även här kan bereda utkomst för sina utövare. Vi äro icke i stånd att förebringa någon utredning angående det belopp, som skulle behövas för förbilligande av konstgödsel för länets jordbruk på ovan antytt sätt, men tydligt är, att upphjälpande av situationen här kräver verkligt kraftiga tag för att jordbrukets lönsamhet skall bli sådan, att befolkningen skall få förtroende för möjligheten att vinna sin bärning som jordbrukare. Det råder nämligen mycket pessimistisk stämning bland länets jordbrukare — och jordbruksintresset bland ungdomen inom länet och det icke blott hos den kvinnliga utan även hos den manliga är för närvarande lindrigt sagt mycket lamt, vilket är förklarligt, då hänsyn tages till jordbruksbefolkningens ekonomiska ställning sådan den framträder i den av jordbruksnämnden verkställda utredningen. Helst vill en stor del av den manliga ungdomen komma in vid andra näringar, medan den unga kvinnans hopp står till staden.»

»Det av oss här ovan skisserade förslaget att disponera en del av det allmännas råvaruinkomster till självhjälp åt jordbruksbefolkningen i denna landsända kan vid första påseende lörefalla att innebära tillämpning av en ny princip för försörjningsproblemets sanering här. I själva verket förhåller det sig dock så, att det norrbottniska jordbruket i stor utsträckning ut-

vecklats med stöd av skogen. Särskilt i länets inre delar har bosättningen samhällets intresse för råvarutillgångarnas utnyttjande att tacka för sin tillblivelse. Och när nu stödet från den skog, som tilldelats enskilda, tillsammans med jordbrukets avkastning och arbetsförtjänster vid sidan om jordbruket, visa sig otillräckliga att bereda jordbruksbefolkningen dess skäligen näring, då kunna vi icke inse annat än, att det är statens skyldighet att bereda den nödig hjälp till självhjälp. Det är teknikens utveckling, den pågående folkökningen och den omständigheten, att staten lagt under sig naturtillgångarna i vår landsända, som bragt försörjningsproblemet i dess nuvarande prekära läge. Detta icke sagt som någon anmärkning mot att staten äger våra naturtillgångar. Tvärtom hoppas vi, att det skall visa sig utgöra räddningen för oss.»

»Naturligtvis kan man — det inse vi mycket väl — resa principiella betänkligheter mot vårt förslag — men vi måste besinna faran av att i brist på den mest oantastliga princip för hjälpverksamheten bringa den sundaste och bästa delen av landsändans befolkning i förtvivlans liknöjdhet och andligt förfall. Det ges nämligen ur samhällelig synpunkt ändå sämre tillstånd hos medborgarna än det att de begära nödigt stöd av samhället för att med sitt ärliga arbete kunna försörja och göra rätt för sig.»

»Frågan om disponerande av någon del av statens inkomster från malm-brytningen för befrämjande av näringslivet inom Norrbottens län är för övrigt icke någon alldeles ny fråga utan har tidigare framförts av länsstyrelsen i vårt län, och 1930 års riksdag ställde 100,000 kronor till länsstyrelsens förfogande 'för tillfälliga hjälpåtgärder bland befolkningen i Norrbottens län'. Av medlen har länsstyrelsen bl. a. disponerat en del för uppförande av ängslador i lappmarkssocknarna. Sedan nämnda belopp förbrukats har länsstyrelsen gjort framställning om ytterligare bidrag av statens malminkomster, vilka framställningar dock icke lett till önskat resultat.»

»Som grund för det av oss ifrågasatta jordbruksstödet tillmätande tilllåta vi oss i underdånighet föreslå viss skälig procent av det stöd, som det syd- och mellansvenska jordbruket kan anses tillföras *pr hektar räknat* genom jordbruksregleringen. Då vi emellertid icke äro i stånd att lämna någon uppgift på storleken av förenämnda stöd, tilllåta vi oss ifrågasätta bildande av en jordbrukets rationaliseringsfond genom årliga avsättningar ur statens förenämnda råvaruinkomster inom länet, särskilt då naturligtvis ur statens inkomst av malmbrytningen på de lappländska malmfälten. Det borde icke — synes det oss — vara omotiverat, att någon del av de inkomster, som härröra från en icke återväxande naturtillgång av de lappländska malmfyndigheternas omfattning — användes till tryggandet av utkomsten för den befolkning, som delvis lockats upp till dessa trakter för naturrikedomarnas utnyttjande.»

»Avsättningen torde tillmätas så, att det bleve möjligt att under de första åren kunna disponera exempelvis 500,000 kronor per år som stöd åt länets jordbruk för inköp av konstgödsel. Dessa medel torde lämpligen ställas till

länsstyrelsens disposition för att av länsstyrelsen i samarbete med länets hushållningssällskap disponeras för angivet ändamål.»

»Beloppet kan vid första påseende måhända förefalla rundligt tillmätt, men vi tillåta oss i underdånighet upprepa, att den ekonomiska situationen och stämningen bland den jordbrukande befolkningen äro sådana, att kraftiga åtgärder från samhällets sida äro ovillkorligen av behovet påkallade till jordbrukets stöd, om det skall bli möjligt att genom rationalisering och utvidgning av jordbruket bereda skälig levnadsstandard för jordbruksbefolkningen samt arbete för de arbetslösa och för folkökningen. Då faran för folkminskning hänger som ett damoklessvärd över samhället, synes det vara ett viktigt samhällsintresse att bereda utkomstmöjligheter för det folk, som finnes inom landet, och för den folkökning, som äger rum inom vårt län.»

Beträffande punkten »Särskilda stödåtgärder för det norrländska jordbruket» deklarerar *departementschefen* samma uppfattning som jordbruksnämnden, att dessa i första hand böra inriktas på att åstadkomma en varaktig förbättring av jordbrukets lönsamhet därstädes och ha till syfte att skapa gynnsammare förutsättningar för jordbruk i Norrland samt att åstadkomma ett bättre tillvaratagande av redan nu förefintliga möjligheter. Han delar också nämndens uppfattning, att behovet av åtgärder från statens sida för vinnande av detta syfte i första hand bör bedömas av de olika organ och myndigheter, som finnas på jordbrukets områden, och anser det lämpligt, att hushållningssällskapen erhålla medel för att igångsätta och genomföra erforderliga åtgärder inom sina respektive verksamhetsområden. Då något anslag icke är beräknat i årets budget och det dessutom torde få betecknas som ett försök förordar *departementschefen*, att det av jordbruksnämnden föreslagna beloppet, 400,000 kronor, anvisas att utgå ur jordbrukets prisregleringsfond, samt att fördelningen av medlen mellan de olika hushållningssällskapen verkställas av Kungl. Maj:t efter framställning från vederbörande hushållningssällskap, varmed bör följa plan för medlens användning. Kungl. Maj:t bör äga att i samband med beslut om medlens utanordnande utfärda erforderliga föreskrifter angående grunderna för medlens användning samt om erforderlig kontroll.

Vidare anföres beträffande den i avgivna yttranden framförda tanker, att ett *förbilligande av konstgödselmedlen* skulle vara betydelsefullt för det norrländska jordbruket och för förbättring särskilt av de mindre jordbrukarnas försörjningsmöjligheter, att hushållningssällskapen för att vinna ökad erfarenhet härom synas böra vid uppgörandet av planer för anslagets användning beakta möjligheterna att i nämnda avseende verkställa försök, som kunna bringa bättre klarhet i denna fråga, samt att i detta sammanhang även torde beaktas önskvärdheten av att användning av för de olika orterna lämpliga frösorter uppmuntras.

Av det ovan anförda synes sålunda framgå, att de önskemål om jordbruks-hjälpens utgående även i den form som av producentföreningen i Norrbottens län så kraftigt förordats, *bidrag till förbättrad gödselvård och till ökad*

användning och förbilligande av konstgödsel, i princip erkänns såsom riktiga såväl av jordbruksnämnden som av departementschefen, som förordar användning av de anvisade 400,000 kronor även för dessa ändamål. Men med hänsyn till de minimibehov av konstgödselbidrag *ensamt för Norrbottens län*, som påvisats i ovan refererade framställning av länets producentförening och därvid fogade kalkyler (se bilaga 1 ang. användningen av Gällivare allmänningssfonds medel till bidrag för nämnda ändamål; samt bil. 2 kompletterande uppgifter ang. behovet inom alla de socknar i Norrbottens kustland, som sakna allmänningar och fonder), är det alldeles tydligt, att den rest av de 400,000 kronorna, som kan finnas kvar, sedan andra syften med anslaget blivit tillgodosedda, är alldeles för obetydlig även om det endast vore fråga om att tillgodose konstgödselbehovet för en mindre del av kustlandet i Norrbotten enbart. Nu torde emellertid motsvarande behov förefinnas även i de övriga norrlandslänen. I Västerbottens län hava endast lappmarkskommunerna skogsallmänningar och fonder att tillgå för sina delägares, den i mantal satta jordens ägares, behov, och i mellersta och södra Norrland äro förhållandena ännu ogynnsammare. Att kalkylerna äro gjorda i underkant, framgår därav, att man kommit för den odlade vallarealen ensamt i Norrbottens kustland, 35,683 hektar, till ett årligt medelbehov av 500,000 kr., om konstgödseln förbilligas med 3 kr. per säck (= deciton) eller c:a 14 kr. per hektar, motsvarande kr. 9:56 per har av totalarealen odlad jord, medan för allmänningssdelägarna i Gällivare socken bidraget utgör 5 kr. per säck eller c:a 13 kr. per hektar på totalarealen odlad jord. Motsvarande understöd för länets kustland med dess c:a 54,000 ton odlad jord (totalareal) skulle kräva ett anslag av ej mindre än 700,000 kr. per år. Enligt uppgifter från Norrbottens hushållningssällskap skulle för en totalareal åker av c:a 64,000 hektar (för hela länet med undantag av Gällivare socken) vid räntabel användning av konstgödsel åtgå nära 160,000 ton konstgödsel till en sammanlagd kostnad av 1,920,000 kronor, och till förseende av de 8,900 brukningsdelar på över 2 har åker, vilka torde vara i behov av cementerad gödselstad, skulle åtgå en anläggningskostnad av 6,230,000 kronor, varav 20 % eller 1,246,000 kronor kommer på cementen, varav skulle åtgå c:a 400,000 säckar. Med samma bidrag för hela Norrbottens kustland som det i medeltal för åren 1932—1936 för Gällivare socken utgående skulle alltså för Norrbottens kustland krävas till konstgödsel årligen 700,000 kr. och till cement för gödselstäder totalt 1,246,000 kr. eller fördelat på fem år 252,000 kr. årligen, summa bidrag alltså 952,000 kr. årligen under fem år. När härtill komma nödiga medel för liknande ändamål till övriga norrlandslän, så måste ju den av oss ifrågasatta förhöjningen i det anslag, som avses att ställas till de norrländska hushållningssällskapens förfogande, betraktas som ett *absolut minimum*.

Då vi anse, att en jordbrukshjälp, som först och främst tillser, att den egna ladugårdens gödselproduktion i första hand på ett rationellt sätt tillvaratages och att den redan odlade jordens växtkraft genom billig konstgödsel utan dröjsmål i högsta möjliga grad ekonomiskt utnyttjas till ökande av särskilt

de små jordbrukens avkastning och lönsamhet, blir den bästa användningen av givna anslag, och att därav följande rika skördar måste vara den kraftigaste stimulans till nyodlingar för uppnående av självförsörjande jordbruk, men inse att producentföreningens tanke på uppläggande av en *fond* för framtida fortsättning av en sådan jordbrukshjälp *ej kan genomföras, förrän* man vunnit erfarenhet genom försök i större skala med detta slags jordbrukshjälp, ha vi måst inskränka oss till att endast för budgetåret 1937/1938 begära ett anslag, förhöjt med 500,000 kr.

Såsom en utsikt för ett bättre ordnande i framtiden av denna konstgödsel-fråga vilja vi till sist hänvisa till i motionens bilaga 3 av jordbrukskonsulenten W. L. Wanhainen lämnade P. M. rörande upptagande av tillverkning av kali- och fosforsyrehaltiga konstgödselmedel ur Norrbottens rika tillgångar på apatit och kalirika bergarter, varom motioner vid riksdagens början väckts i båda kamrarna under n:ris I: 161 och II: 299.

Under åberopande av det anförda hemställes alltså i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 284 angående prisreglerande åtgärder på jordbrukets område, bland annat fördelning av 400,000 kronor ur jordbrukets prisregleringsfond mellan de fem norrländska hushållningssällskapen för bekostande av särskilda stödåtgärder för det norrländska jordbruket,

att riksdagen ville anvisa ytterligare 500,000 kronor för budgetåret 1937/1938 att av vederbörande hushållningssällskap användas till förbilligande av konstgödsel m. m. till befrämjande av ökad avkastning särskilt å mindre jordbruk och nyodlingar.

Stockholm den 21 april 1937.

C. I. Asplund.

O. Bergqvist.

J. G. Walles.

Mauritz Västberg.

Helge Bäcklund.

Enar Berglund.

P. Sandström.

Alb. Bergström.

J. Sandén.

Bil. 1. *Avskrift.**Jordbrukskonsulenten Herr W. L. Wanhainen Luleå.*

I anledning av begärt utlåtande ang. hushållsgillet i Gällivare socken åtgärder för förbilligandet av konstgödsel åt inom gillesområdet varande jordbrukare samt verkningarna av denna verksamhet, får jag härmed vördsamt anföra följande.

1) Bidrag till konstgödselanskaffning i större omfattning påbörjades år 1925. De första åren erhöles alla jordbrukare dylikt bidrag, men sedan 1931 är bidraget inskränkt till att omfatta endast allmänningsdelägare. Detta beslut fattades av allmänningsstämman, som beviljar medel för denna verksamhet.

2) Bidragsprocenten har växlat år från år, beroende på tillgängligt anslag och rekvirerade mängder, och har hållit sig mellan 25 och 45 % av inköpspriset. Dessutom har hushållsgillet betalat järnvägsfrakterna från tariffhamn eller fabrik till utlämningsstationerna, vilka varit Gällivare, Nattavaara och Lakaträsk. Beloppen av berörda bidrag inkl. järnvägsfrakter ha under tioårsperioden 1926—1935 uppgått till:

1926	.....	kronor 5,734: 35
27	.....	» 15,908: 92
28	.....	» 13,712: 11
29	.....	» 14,934: 64
30	.....	» 16,587: 96
31	.....	» 14,950: 09
32	.....	» 19,441: 65
33	.....	» 31,185: 60
34	.....	» 33,323: 05
35	.....	» 22,554: 28

S:a kronor 188,332: 65

Åren 1933 och 1934 utvisa relativt höga belopp. Då tillskötts medel för ändamålet från den samtidigt verksamma jordbruksnämnden. Bidragsbeloppet för år 1936 uppgick till kronor 22,181: 94.

Beträffande mängderna av konstgödsel har jag säkra uppgifter för endast följande år:

1932	.....	3,860	säckar
33	.....	4,392	»
34	.....	5,750	»
35	.....	6,232	»
36	.....	5,359	»

3) Bidraget är maximerat till att utgå för högst 15 säckar åt en och samma allmänningsdelägare.

4) De allmänningsdelägare, som önska komma i åtnjutande av bidrag för konstgödselinköp, ha före den 20 febr. fått rekvirera sitt behov hos vandringsrättaren eller på särskilda till byarna utsända beställningslistor. Från dessa listor ha beställningarna sedan sammanförts på en gemensam förteckning, där för åskådighetens skull byarna uppförts i alfabetisk ordningsföljd. Samtidigt har också kontrollerats, att proportionerna av de olika gödselmedlen sinsemellan ungefär motsvarat vederbörande rekvirents verkliga behov.

Det har nämligen förekommit, att en bonde exempelvis rekvirerat 10 säckar enbart salpeter. Med kännedom om att han haft tämligen riklig tillgång på naturlig gödsel och hans odlingar varit belägna på myrmark ha vi gjort honom en verklig tjänst genom att proportionera en lämplig blandning åt honom, för att icke nämna det oförsvarliga i att hushållsgillet utan denna kontroll skulle bidragit till åsamkandet av ekonomisk förlust för vederbörande.

Genom maximerandet av bidraget till att omfatta endast 15 säckar har man försökt kringgå bestämmelsen på så sätt att vederbörande, som behövt större mängder, rekvirerat behovet av kväve och kali genom hushållsgillet samt sedan själv utan bidrag köpt den billigare superfosfaten. Detta missförhållande har motverkats genom beslutet om att bidragsberättigad konstgödselmängd icke får innehålla kväve- och kaligödsel till större myckenhet än $\frac{1}{3}$ av vardera slaget.

De som icke själva behövt maximimängden, 15 säckar, ha försökt hjälpa sina större mängder behövande grannar genom att rekvirera 15 säckar och sedan avstå en del därav åt grannen. Där det av rekvirents odlingsinnehav framgått att rekvisitionen omfattat mera än hans normala behov, har honom tilldelad konstgödselmängd minskats till en behovet motsvarande mängd, varjämte det beslutats, att där sådan överlåtelse kan påvisas, går överlåtaren berörda bidrag för framtiden förlustig.

Dessa kontrollåtgärder förutsätta givetvis en ingående kännedom hos kontrollanten dels om vederbörande rekvirents areal av odlad jord och dels den odlade jordens beskaffenhet (jordmån) samt tillgången på naturlig gödsel. Det har också framgått, att denna kontroll varit nödvändig, ehuru man numera i få fall behöver ändra rekvisitionerna.

Från leverantörer har anbud infordrats om tillhandahållande av erforderliga mängder konstgödsel vid de olika utlämningsstationerna. Det har ålegat leverantören

att vid utlämning av varan följa av gillestyrelsen fastställd rekvisitionslista, att i god tid före varans ankomst meddela byarna därom, så att de som så önskat fått avhämta varan från järnvägsvagn,

att hålla varan tillgänglig för utlämning t. o. m. den 25 juni

och att för erhållande av gillet bidrag förete kvitton från rekvirenterna om varans mottagande samt kvitterade fraktsedlar för erhållande av fraktersättningen.

5) Denna gren av hushållsgillet verksamhet, som omfattar förbilligandet av konstgödseln, har enligt mitt förmenande varit en mäktig hävstång för uppryckandet av jordbruket inom Gällivare socken. Utan dessa bidrag hade med all säkerhet varken det genom ströängsindragningen forcerade eller genom nyodlingsbidragen stimulerade nyodlingsarbetet fått så gynnsamma verkningar som nu varit fallet. De förut obligatoriska och ruinerande stråfoderinköpen ha numera så gott som alldeles upphört, den förut flerstädes förekommande svältuppfodringen av kreaturen är numera ganska sällsynt, genom rikligare tillgång till billig konstgödsel har vallkulturen å våra myr-odlingar utvecklats, så att högre och näringsrikare skördar erhållits, varav följt rikligare utfodring av kreaturen, ökad avkastning ifrån dessa och därigenom nu på sista tiden ökade direkta inkomster från jordbruket genom mjölkförsäljning m. m.

Denna glädjande utveckling är icke — det vill jag skarpt betona — en följd av enbart konstgödselbidragen, men har dock så ofantligt påskyndats därigenom, att härför anslagna medel kunna anses vara mycket väl använda pengar.

Efter konstgödselbidragen är anslaget till gödselvårdens befrämjande den största posten inom gillesverksamheten. Det mesta därutav har gått till

bidrag för cementeringar i kreaturstallar och gödselhus. Bidragen ha utgått med belopp motsvarande inköpspris och frakt för cement, som beräknats åtgå till golv i ladugårdar och häststallar samt sockel, botten och gödselvattenbrunn i gödselhus, och har maximibeloppet satts till 300 kronor. Cementering och inredning skall ha varit utförd efter upprättad plan, och bidraget har utbetalts först sedan arbetet utförts och detsamma vid avsyning godkänts.

Sedan 1927 har för detta ändamål från hushållsgillet utbetalats i runt tal 90,000 kronor. Detta innebär att cementering verkställes i c:a 55 % av nu befintliga anläggningar inom Gällivare socken.

Även dessförinnan var verksamheten livligast under åren 1933—1935, samtidigt med jordbruksnämndens verksamhet, då cementeringsarbeten utfördes i

	418 st. ladugårdar
	129 » häststallar och
	346 » gödselhus
<hr/>	
Summa	893 anläggningar

Härför utbetalades från hushållsgillet i bidrag omkring 64,000 kronor.

Härovan anförda uppgifter beskriva i korthet arten och omfånget av de två verksamhetsgrenar inom gillesområdet, som kräva de största anslagen. Närsluter även kopia av bestämmelserna ang. leverans av konstgödsel inom Gällivare socken.

I förhoppning om dels att Eder framställning om Statens utsträckta medverkan till främjandet av speciellt Norrbottens jordbruk vinner bifall och dels att här lämnade uppgifter icke komma att försämra Gällivare sockens utsikter till erhållande av berörda bidrag har jag äran teckna. Gällivare den 11 mars 1937.

Högaktningsfullt

S. I. Josefsson.

P. S. Allmäningsdelägare som anlita konstgödselbidragen uppgå till 700—800 st. D. S.

Bilaga 2.

Avskrift.

Herr Statsrådet och Chefen för Kungl. Jordbruksdepartementet
Axel Pehrsson-Bramstorp, Stockholm.

Undertecknad får härmed vördsamt översända kompletterande uppgifter till Norrbottensdeputationens underdåniga framställning rörande åtgärder för förbilligande av konstgödsel.

Areal odlad jord enligt jordbruksräkningen 1932.

I. I kustsocknar utan sockenallmänningar:

Socken	Areal odlad jord har
Hortlax	2,065
Piteå landskommun	7,257
Norrfjärden	2,849
Älvsby	3,508
Nederluleå	9,280
Överluleå	7,699
Edefors	1,858
Råneå	4,499
Överkalix	2,016
Töre	1,808
Nederkalix	3,627
Nedertorneå	1,205
Karl Gustaf	1,832
Hietaniemi	1,035
Övertorneå	1,379
Korpilombolo	384
	Summa 52,281.

II. I kustsocknar med sockenallmänningar:

Socken	Areal odlad jord har
Tärendö	248
Pajala	956
Junosuando	269
	Summa 1,473.

III. I lappmarkssocknar (alla med sockenallmänningar):

Socken	Areal odlad jord har
Arvidsjaur	2,830
Arjeplog	1,020
Jokkmokk	1,811
Gällivare	1,946
Jukkasjärvi	838
Karesuando	77
	Summa 8,522.

Summa i hela länet (utom städerna) == 62,276 har. Då inom kustlandet enligt 1932 års jordbruksräkning 78 % av jorden ligger i vall, belöper sig vallarealen i kustsocknar utan sockenallmänningar till i runt tal 40,780 har.

Erforderlig mängd konstgödsel.

För övergödning med 200 kg. superfosfat, 150 kg. 40 % kalisalt och 100 kg. kvävegödsel per har från och med andra årets vall och med beräkning att jorden i medeltal får ligga 8 år i vall.

Vallareal att övergödsla	35,683 har
Fosfat	7,136,600 kg.
Kalisalt	5,352,450 kg.
Kvävegödsel	3,568,300 kg.
	<u>Summa 16,057,350 kg.</u>

eller 160,573 säckar.

Med ett belopp på 500,000 kronor skulle konstgödseln sålunda kunna förbilligas i runt tal med 3 kronor per säck.

För närvarande belöper sig användningen av konstgödsel inom hela länet enligt approximativ beräkning av direktör Bernt Axelsson vid lantmannaförbundet i Luleå till 50,000 säckar per år, motsvarande endast c:a 1 säck konstgödsel per har på *totala* vallarealen.

I Gällivare socken har användningen av konstgödsel under åren 1932—1936 belöpt sig i medeltal per år till 5,117 säckar, motsvarande i runt tal 2.5 säckar per har på totalarealen odlad jord (beräknad till 2,000 har).

Allmänningsbidraget har under samma år belöpt sig i medeltal till 25,737 kr. per år, motsvarande en rabattering med c:a 5 kr. per säck resp. 13 kr. per har odlad jord (den sistnämnda beräknad till 2,000 har).

För beredande av motsvarande stöd för länets kustland med dess c:a 54,000 har odlad jord skulle erfordras ett belopp på omkring 700,000 kronor.

För att hindra, att statsmedlen komma i mellanhändernas fickor, kunde inköpet ordnas på samma sätt som i Gällivare, d. v. s. så att Lantmännens riksförbund, K. F. och Superfosfatförsäljningen finge konkurrera.

Jag tillåter mig vördsamt upprepa, att situationen på Norrbottens landsbygd är så allvarlig, att något måste göras för att förhindra proletarisering av hela landsbygden.

Stockholm den 19 mars 1937.

Vördsamt
W. L. Wanhainen.

Bil. 3.

Avskrift.

P. M. rörande upptagande av tillverkning av fosforsyrehaltigt konstgödselmedel i Norrbotten.

Den odlade jorden inom länet utgöres i stor utsträckning av myrjord. Av den till c:a 65,000 har uppgående odlade arealen utgöres en mycket stor del, säkert 50, sannolikt dock bortåt 70 % av myrjord, och praktiskt taget all nyodling inom länet äger för närvarande rum på myrjord. Med hänsyn till de nu rådande höga arbetslönerna är det svårt att odla fastmarksjord.

Myrjorden är fattig på mineralämnena, både fosforsyra, kali och kalk. Rörande den norrbottniska jordens innehåll av fosforsyra skriver framlidne professor Hellström i kemisk-växtbiologiska anstaltens berättelse för år 1902 bl. a.: »Ofta har den förmodan uttalats, att såväl myrmarkerna som den fasta marken inom Norrbotten i allmänhet borde vara rik på fosforsyra, då apatit i så stor mängd ingår i berggrunden i övre Norrbotten, ja t. o. m. att bördigheten inom vissa älvdalar just skulle bero på jordmånens fosforsyrikeredom. Försöken ha emellertid med all önskvärd tydlighet visat oriktigheten av denna förmodan. Tvärtom är det just fosforsyregödslingen, som givit de tydligaste utslagen.»

Behovet av fosforsyre- och kalitillförsel torde kunna anslås till resp. 50—60 och 60—80 kg. per har och år.

De senare årens forskningsarbete har starkt understrukit betydelsen av fosforsyregödsling. Riklig tillgång på fosforsyra i jorden utgör en nödvändig förutsättning för erhållande av sådant foder från jorden, som kan tillfredsställa djurens behov av mineralämnena i utfodringen och förekomma de förödande verkningar, som bristsjukdomar av olika slag hittills förorsakat hos våra husdjur.

Emellertid försvårar högt pris på konstgödselmedel användningen av desamma i nödig omfattning till våra myrjordar samt nedsätter både skördens mängd och dess kvalitet i mycket hög grad.

Användningen av konstgödsel i Norrbottens län belöper sig för närvarande till c:a 50,000 säckar per år, motsvarande c:a 80 kg. per har och år. I lappmarkssocknarna, där allmäningsfonderna lämna bidrag för inköp av konstgödsel åt sina medlemmar, är dock förbrukningen av dessa gödselmedel betydligt större än i länet i medeltal. Sålunda har förbrukningen av konstgödsel t. ex. i Gellivare socken under åren 1932—36 belöpt sig till c:a 2.5 säckar pr har och år. Under samma tid har allmäningsbidraget utgått i medeltal med 5 kr. per säck.

Av de fosforsyrehaltiga konstgödselmedlen användes för närvarande inom länet nästan uteslutande superfosfat. Under den tid Wiborgsfosfattillverkning bedrevs vid fabriken på Svartön i Luleå, var förhållandet det rakt motsatta. Då användes inom länet uteslutande Wiborgsfosfat. Det var också det goda resultat, detta gödselmedel gav på våra myrmarker, som gjorde att användningen av konstgödselmedel över huvud slog igenom i vårt län.

Enligt av framlidne professor Hellström vid kemisk-växtbiologiska anstalten utförda analyser var medelprocenten citratlöslig fosforsyra i Wiborgsfosfatet:

år 1899	— 21.66 %
» 1900	— 21.67 %
» 1901	— 20.76 %
» 1902	— 20.62 — 21.00 %.

Några mera omfattande jämförande försök mellan Wiborgsfosfat och superfosfat utfördes icke inom Norrbottens län, men Wiborgsfosfatet hade mycket gott anseende hos jordbrukarna och behärskade som ovan nämnts fullständigt fosfatmarknaden, så länge som detta gödselmedel fanns tillgängligt i handeln. Delvis ansågs dess goda verkan — särskilt på myrmarkerna — vara att tillskriva dess innehåll av natron. Ledsamt nog nedlades emellertid Wiborgsfosfattillverkningen, då länets jordbruk blev hänvisat till att tillgodose sitt behov av fosforsyra i form av superfosfat.

Åstadkommande av ett Wiborgsfosfat av den beskaffenhet, som angives i den vid årets riksdag av bergmästaren C. I. Asplund m. fl. i riksdagens första kammare väckta motionen nr 161, skulle utan tvivel betyda ett stort steg framåt för länets myrödling och jordbruk i sin helhet. Detta dock naturligtvis under den förutsättningen, att det nya gödselmedlet kan framställas till samma pris, som de olika växtnäringsämnen kunna erhållas i andra i marknaden tillgängliga konstgödselmedel. Det ifrågasatta nya Wiborgsfosfatets höga halt av fosforsyra jämte dess innehåll av kali skulle naturligtvis erbjuda en betydande förmån i fråga om förbilligande av transportkostnaderna i vårt vidsträckta län, där transportkostnaderna för många trakter ställa sig ofantligt höga.

De av motionärerna anförda synpunkterna rörande betydelsen av fosfattetillverkning av inhemskt råmaterial uppe i Norrbotten ur försvarssynpunkt synes mig värda det allra största beaktande. Blotta möjligheten av att landet äger resurser att i farans stund kunna göra sig oberoende av import av råämnen för framställande av fosforsyre- och kalihaltiga gödselmedel, synes mig böra vara ägnad att stärka landets ställning utåt. Ännu större betydelse skulle dessa resurser naturligtvis få i nämnda avseende, om arbetet för framställning av konstgödselmedel ur dessa egna råvaror vore i gång.

För länets jordbruk vore ett så högprocentigt fosfat av stor betydelse, ty vi måste gå in för att använda fosforsyregödsel i vida större mängd än hittills varit fallet — detta både för att få upp skördens mängd och dess kvalitet på våra odlingar inom länet. Slutligen skulle naturligtvis åstadkommande av en fabrik för tillverkning av det nya gödselmedlet bereda arbetstillfälle och utkomst för en del av vår folktillväxt — en sak, som statsmakterna ovillkorligen måste hädanefter ägna större uppmärksamhet åt än hittills varit fallet.

Luleå den 2 april 1937.

W. L. Wanhainen.